

OJ TA SOLDAŠKI BOBEN...

I

*Ostani ti vojaku zvesta,
vojak ostane tebi zvest!*

(Simon Gregorčič)

Avstrijska armada se je v strašni vročini umikala čez vso Lombardijo v juniju 1859. Vojaki so cepali od neprestanega marširanja, pripeke in žeje. Šele pred trdnjavo Peschiero so se ustavili po šestnajstih dneh umikanja. Kako daleč zadaj je sovražnik, še vedeli niso. Nekoliko je vojski zrasel pogum, ko so zvedeli, da je sam cesar Franc Jožef prišel na bojišče in prevzel vrhovno poveljstvo.

Pripravili so se za nov, odločilen spopad s sovražnikom. Armada se je obrnila nazaj in znova na več krajih prekoračila reko Mincio. Previdno je tipala proti vzhodu. Do srečanja ni moglo biti več daleč.

Na kresni večer je armada počivala na položnem gričevju, ki v dveh velikih lokih obdaja južno obalo Gardskega jezera. Griči se polagoma znižujejo do jezera, strmo pa padajo na jug proti nižavi. Kopasti, na vrhu široki holmi so poraščeni z vinsko trto, vmes so precej globoka sedla, dolinice in močvirnati travniki. Ravninski predel je razrezan s prekopi. Za nastop konjenice kraj ni primeren. Na najvišjem mestu gričevja stoji kraj Solferino z visokim stolpom. Z njega je prekrasen razgled čez gričevje dol po ravnini, zato so ga Italijani imenovali kar »spia d'Italia«.¹

Bataljoni kranjskega regimenta so počivali na neki planoti pri vasi Pozzolengo. Zakuriti in večerjo skuhati si niso smeli, da ne bi izdajali položaja sovražniku. Dobili so nekaj vina, kar je zelo dvignilo razpoloženje. Nato so jim prebrali cesarjevo povelje, ki je ukazovalo jutri ob zori kreniti naprej, v napad.

Andrej in Jakob sta sedela skupaj na vojaški odeji. Andrej je vino komaj pokusil, skoraj vse je zil v svojo čutaro.

»Bog ve, kaj bo nam prebiti jutrišnji dan,« je dejal zaskrbljeno. »Še na hvalo lahko pride.«

»Ali misliš jutri Sardinco napajati, da bodo bolj pri korajži?« se je smejal Jakob in srknil dolg požirek močne laške kapljice. Tovariša sta se spogledala in se kljub resnosti časa nasmejala drug drugemu. Kako sta shušjala in ogorela na večnih marših. Koža na vdrtih licih je bila videti kakor usnje.

»Lep kraj,« je pokazal Jakob na pokrajino pred seboj.

»Kakor Gorenjska,« je pritrdil Andrej.

Okrog in okrog so bile ob ozkih njivah zasajene murve, med njimi so se razpletale mogočne vinske trte. Od daleč se je videlo, kakor da so nizki gozdiči. V okolici so se belile cerkvice na gričih; ob njihovem vznožju se je zavijalo

Gardsko jezero v večerni čad. Tam daleč je temno ozadje gora tako spominjalo na gorenjske planine.

»Najvišji gori, ki je podobna Triglavu, pravijo Monte Baldo,« je pravil Jakob. »Iz trdnjave Peschiere, ki leži za nama na vzhodu, sem lani tolikokrat gledal na to goro in se spominjal domačih krajev.«

Dolgo sta zrla v umirajoči rdečkasti sij na gorah. Vojaki so lahko zapeli:

*Sem mislil snoči v vas iti,
je bila meglica v jezери.
Megla, megla v jezeri!*

Mračilo se je. Na nebu se je vžigalo nebroj zvezdic. Po nižinah so se preletavale kresnice, večje in svetlejše kakor pri nas.

»Kresni večer je nocoj, Andrej.«

»Mi pa tako slabo kresujemo. Kako smo včasih žgali kres na Grebljici!« Andrej se je spominjal, kako sta z Lucijo sedela pri kresu. Ogenj je visoko plapolal, pa tudi v njunih srcih je gorel čisti plamen prve, najlepše ljubezni. Kako je neki na Grebljici nocoj, kako kresuje ona, ali se kaj spomni nanj?

Revež ni niti malo slutil, da Lucija že mesec dni v grobu trohni. — Pri stotnjici² so peli:

*Prosila ljubica je Boga,
da bi šla meglica z jezera ...
Megla, megla iz jezera!*

»Imaš ti kakšnega dekleta doma, Jakob?«

»Poglej tole,« je pomolil Andreju pod nos roko s prstanom. Svetal kamen se je bleščal na njem. »Poldrugo leto me že oklepa. Slednji dan jo imam v mislih, svojo Marjanco. Ob slovesu se je zarotila, da bo zvesto čakala name, magari sto let...«

»Srečen si — — če bo le trdna v svoji odločitvi. Tudi jaz zvesto mislim na svojo Lucijo, čeprav se je ob slovesu tako čudno vedla, da sem nemalo v skrbeh. O, da bi mogel domov, da bi vsaj na jasno prišel z njo. Jakob, jaz ne upam več dolgo vzdržati tu, vedno huje mi je.«

»Potrpi, Andrej. Ne spravljalj sebe in njo v še hujše težave. Če je kaj vredna, te bo že počakala.«

»Bog ve, kako bo. Hude preizkušnje so prišle nad vse ljudi. Tudi naju čaka, mogoče že jutri. Te kaj skrbi, Jakob?«

»Morebiti bomo res stopili pred sovražnika. Mislim, da kranjski fantje leteli ne bomo.«

»Tudi jaz ne čutim več posebnega strahu, odkar sem pri Veroni pogledal smrti v oči. Vendar se mi vsiljujejo temne slutnje, ki se ne dajo zlepa odgnati.«

»Mogoče je sovražnik še daleč, da ga jutri še ne bomo srečali. Saj si videl: predvčerajšnjim so z balonom prileteli nad nas. Gotovo so še daleč, da se morajo po zraku priti razgledovat. No, bomo že sami videli... Zaspan sem — lahko noč, Andrej!«

»Lahko noč!«

Zavila sta se v odejo, si potisnila tornistri za zglavje ter se stisnila skupaj, da bi bilo topleje. Kajti od jezera sem je vela hladna sapa. Visoko gori nad njima se je vzpenjal z milijoni bleščočih zvezd posejani nebesni baldahin.

*Fantje se zbirajo,
daleč marširajo,
daleč tja v laško stran,
šprahе jo več ne znam,
Kuglica prileti,
fantič pa obleži...
(Ljudska pesem)*

Grom topov sem od južne strani je še pred svitom vrgel vojake s trdih ležišč pod milim nebom. Že o pol treh zjutraj so se bili spopadli avstrijski prednji oddelki s Francozi na skrajnem levem krilu. Drug drugega so hoteli iznenaditi z obkolitvijo. Tako se je najstrašnejša bitka XIX. stoletja začela mnogo prej, kakor sta obe strani predvidevali.

Kranjski regiment je bil v sestavu osmega kora,³ ki ga je vodil general Benedek. Imel je nalogo, da zavaruje in brani skrajno desno krilo ob Gardskem jezeru. Po vojnem načrtu bi morala glavnina armade objeti sovražno desno krilo in ga vreči proti severovzhodu.

Ob petih se je vnel boj tudi v središču pri Solferinu, kjer je bilo mesto vrhovnega poveljnika, cesarja Franca Jožefa.

Najdalj je bilo zatišje na desnem krilu, kjer so bili kranjski fantje. Kakor navadno so kuhali zajtrk. Bobneči ogenj na levi je bil vedno hujši, praske-tanje pušk se je vedno bolj bližalo. Vojaki so kar pozabili na jed, čeprav od včeraj niso bili nič gorkega zaužili. Poveljnik je ukazal zlitih juho iz kotlov in takoj na bojne položaje!

Fantje so hiteli k piramidam pušk in tekli na položaje po gričkih v okolici, od koder so se lepo videle bojne vrste in topništvo srednjega krila. Naenkrat so jim zatulile okrog glav topovske krogle in sekale ravno v sredo osmega kora. Patrulje so sporočile, da se Sardinci⁴ prikrito približujejo od severozahoda. Njihove prednje čete skušajo prodirati, skrivaje se med grički.

Takoj je užgalo nanje topništvo osmega kora in začasno ustavilo njihovo napredovanje. A kmalu so zadaj pritisnile nove močne nasprotnikove enote.

Kranjski fantje so ta dan bili znameniti boj za posest planote pri vasi San Martino.

Stotnija, v kateri je služil Andrej, in stotnija, kjer je bil Jakob, sta bili skupaj v sestavi tretjega bataljona. Fantje so bili še kar korajžni in veseli, ko so korakali v boj na to planoto, čeprav so jim nad glavami brenčale krogle. Srečavali so ranjence prvega bataljona, ki je bil prvi planil v boj in je zaradi hudih izgub zapuščal prvo bojno črto. Prepuščal jo je — njim! Sila mož je že obležalo, nekemu stotniku je krogla prelomila sabljo in celo polkovnika Dorningerja je krogla oprasnila po nogi. San Martino je kljub srditim bajonetnim naskokom ostal v sovražnikovih rokah.

Sedaj so posegli v boj še ostali bataljoni, med njimi tudi tretji. Na najbolj nevarnih krajih je stopal komandant s trobentačem poleg sebe, ki je bojni hrup preglasil s svojo trobento:

»Naprej! Naskok!«

Kakor da so peklenska vrata padla s tečajev, takšna vihra se je sprožila na obeh straneh. Tedaj sta Andrej in Jakob prestala svoj ognjeni krst. Streljala

Križem kražem so v bojne vrste treskale granate. Marsikateri fant se je zgrabil za prsi ali za glavo in teblnil na tla ...

(Ilustracija: Jana Dolenc)

sta kakor drugi, premagujoč prve občutke, ki jih nevajenemu ušesu povzročajo brenčeči roji krogel. Tudi tega se počasi privadijo ušesa, da le mimo sfrči. Križem kražem so v bojne vrste treskale granate. Marsikateri fant se je zgrabil za prsi ali za glavo in teblnil na tla. Že so bili naperili puške za bajonetni napad, ko je prišlo povelje, da se je treba prebiti nazaj. Grozila je obkolitev od strani. Nekoliko so se umaknili, kar je prihitel sam poveljnik kora Benedek na čelo naskakujočih. To je zelo navdušilo vojake. Naskočili so Sardince in jih z bajoneti pognali iz vasi.

A že so pridrle sovražniku v okrepitev nove čete, med njimi tudi Zuavi, francoski kolonialni vojaki iz Afrike. Bili so črni in s turbani na glavi. Nekaterim so čepele za vratom male opice. Ob naskoku so pošastno tulile, kar naj bi večalo preplah. Naši so bili od začetka res presenečeni. »Turki!« so zavpili nekateri. Fantje so omahovali. Tedaj je pridrvel na pomoč drugi bataljon z zastavo in poveljnikom na čelu. Vse se je pognalo v nov naskok.

Andrej je imel Jakoba pred očmi, drvel je s svojo stotnijo nekoliko na levi. Kdaj pa kdaj ga je zastrla murva ali vinska trta. Nenadoma je iz košate murve planil skriti Zuav. Z bajonetom v roki se je pognal za Andrejem. Vrsta strelcev se je bila pretrgala in Andreju se še sanjalo ni, kdo teče za njim. Jakob pa je hitro videl nevarnost in pomeril na Zuava. Bil je Andreju že čisto za petami, ko se ga mu je posrečilo dobiti na muho. Šele ko je Andrej čutil, da je za njim nekaj teblnilo na tla, se je ozrl in videl Zuava z belim turbanom in dolgim nožem na tleh, na levi pa je Jakob znova basal puško in mu veselo

pomahal. Andrej se mu je hvaležno odzval, saj se je zavedel, v kakšni nevarnosti je bil in kdo mu je rešil življenje.

Žvižganje krogel je bilo nepopisno. Vmes so s strašnim treskom začele spet sekati granate ali pa so bučale naprej preko glav kakor najhujša burja. Ob taki divji godbi je prišlo do spopada s sovražnikom. Oboji so podivjano klali drug drugega. Bilo je neizprosno: ali jaz tebe ali ti mene. V takih okoliščinah je človek zmožen vsega, najmanj pa usmiljenja in sočutja. Ni časa misliti na to, kako nesmiselno je kruto ubijati ljudi, ki si jih prvič v življenju srečal in ki ti doslej niso nič žalega storili. Nagon samoohranitve prevpije vse drugo. Tudi Andrej in Jakob sta morala ubijati, čeprav se jima je to početje neznansko upiralo — za strahopetca se nista hotela pokazati tovarišem. V najhujšem bojnem metežu je Andrej izgubil Jakoba izpred oči.

Prodor osmega kora je bil nezadržen; tja do Gardskega jezera so gnali Lahe. Posebno trdovratno so se upirali oddelki Garibaldijevih prostovoljcev, kar je razumljivo, saj so se borili za združeno Italijo, za izgon tujcev, osovražjenih »tedeskov«. Vse važne točke okrog San Martina so spet osvojili Avstrijci predvsem s krvjo slovenskih fantov. Sardinci so se umaknili proti severu.

Tako je na desnem krilu v prvih popoldanskih urah nastalo zatišje, medtem ko so na drugih delih bojišča ravno tedaj divjali najbolj vroči boji in je povsod prevladoval sovražnik. Tudi Benedek je dobil povelje, naj gre na pomoč ogroženemu središču pri Solferinu. Toda vedel je, da sovražnik na njegovem krilu še ni popolnoma premagan in da mora biti morebitno umikanje avstrijskih čet nujno zavarovano s teh postojank. Zato je ostal na mestu.

Sonce je strašno žgalo v opoldanski pripeki. Na lakoto ni nihče mislil, le žeja je bila strašna.

Zelo utrujen od boja je Andrej iskal primeren kraj za počitek. Bojni nemir v duši se mu je polegel. Začutil je silno žejo. Spomnil se je čutare z vinom. Hvalabogu, ni je izgubil v boju. Segel je po njej.

Bojni hrum v bližini se je polegel in le z južne strani je še grmel, zato je bilo zelo razločno slišati krike ranjencev, ki so vsenaokrog ležali med mrtvimi. Tu je vpil nekdo brez roke, tam drugi brez noge:

»Prijatelj, pomagaj mi!«

Ko je Andrej nastavil čutaro, da bi se odžejal, mu je pogled obstal na ranjencu, ki mu je granata odtrgala roke in je vanj upiral tako proseč pogled, da mu je zastala roka s čutaro. Trenutek se je boril sam s seboj. Nato je stopil k ranjencu, počenil in mu dal piti.

»Ti si stokrat bolj potreben kakor jaz,« je odvrnil na ranjenčevo zahvalo. Ob njem je ležal drug ranjenec s prestreljeno nogo, najbrž Italijan, saj Andrej njegovega žlobudranja ni razumel. Njegove temne južnjaške oči pa so ravno tako razločno prosile. Kar pomolil je iz ust svoj izsušeni jezik. Tudi njemu je Andrej dal požirek pijače. V tem trenutku zanj ni bil več sovražnik, ampak trpeč človek. Kako hvaležen mu je, so govorile njegove oči.

Nekoliko vstran je ječal in se od bolečin zvijal vojak, ki mu je topovska granata grdo raztrgala trebuh, da so mu iz raztrgane in okrvavljene obleke čreva silila na dan. S hripavim glasom je ječal:

»Za božjo voljo... naj se me kdo usmili in konča moje muke...«

Ta glas, čeprav izmaličen od trpljenja in obupa, se je zdel Andreju znan. Stopil je bliže in pozorno pogledal v izmučeni obraz.

Bil je njegov dobri, zvesti tovariš in sovaščan Davčenov Jakob.

*Oj ta soldaški boben,
ta bo moj ta velki zvon!
Ta mi bo zazvonil,
kadar jaz umrl bom.*

Pogled na zmrcvarjenega komarata⁵ je Andreja tako presunil, da sprva ni prišel do besede. Jakob ga je spoznal in stegnil okrvavljeno roko proti njemu.

»Andrej... z menoj je konec... da bi le teh strašnih muk ne bilo... imaš morebiti še kakšno patrono...«

Andreja je presunilo sočutje do trpina, sklonil se je in ga prijel za roko. Vse moči je moral zbrati, da je mogel mirno govoriti.

»Korajža, Jakob! Korajža do konca velja! Nesel te bom na obvezovališče...«

»Ne, ne! Ne muči se še ti brez potrebe. Jaz vem dobro in ti tudi, da mi ni več pomoči. O kako me boli in kako me žge žeja...«

Andrej je za hip pomislil: Ali mu ne bo po pijači še huje? Odločil se je in mu nastavil čutaro na izsušene ustnice. Ranjenec je hlepeče izpil vse do zadnje kaplje. Močno vino ga je za spoznanje umirilo, spet je spregovoril:

»Kako mi je dobro naredilo! Kako bi ti jaz to poplačal...« S trepetajočo roko je segel v žep in potegnili iz njega svojo srebrno uro in jo ponudil Andreju.

»Na jo! Ne bom je več rabil... Ohrani jo za spomin name!«

»Zase ne maram ničesar. Če bom preživel, bom poslal uro tvojim domačim...«

»Vzemi jo, Andrej, na mojo poslednjo željo. Ko boš gledal nanjo, se spomni včasih na sovaščana, ki trohni na tuji zemlji... ti boš srečnejši, ostal boš živ, dobil dopust in obiskal domače...«

»Vse je v božjih rokah,« je dejal Andrej in skrbno shranil uro.

Jakob se je trudil, da bi snel še prstan z roke. Pomagati mu je moral Andrej. Dolgo si ga je pritiskal na razgrizene in okrvavljene ustnice, nato ga je dal Andreju in naročil:

»Pošlji ali oddaj ga Marjanci nazaj. Prosta je odslej. Povej ji, da je ne bom hodil strašit, če si bo izbrala drugega, boljšega od mene...«

Potem se je za hip zamislil.

»Tudi materi moram dati kaj spominka na sina, ki ga ne bo več videla...«

Pobral je okrvavljen košček granate ob sebi in ga dal Andreju.

»Ponesi to moji ubogi materi. Hudo mi je, da bo to železo tudi njej ranilo ljubeče srce...«

Silna bolečina mu je znova vzela besedo. Zaprl je oči in si grizel ustnice. Nato je spet hripavo zaprosil za vodo, a nobene pijače ni bilo več pri rokah. Nedaleč je šla mimo skupina vojakov. Andrej jih je nekaj spoznal; bili so iz stotnije, v kateri je služil Jakob. Poklical je dva, ki sta takoj pritekla.

»A, tu leži — o Bog, kako so ga zdelali! Že dolgo ga iščemo.«

»Žejen je — je tu v bližini kje kaj vode?«

»Onstran griča teče potoček. Vse se tam napaja kakor živina.«

Andrej je dal enemu od vojakov čutaro, da je tekel po vode. Kmalu jo je prinesel. A kakšna je bila ta voda, ti Bog nebeški! Vsa kalna in rdečkasta od krvi. Vendar so jo vsi pili. Tudi Andrej si je odmočil pekoče grlo s to grozovito pijačo.

Prišel je polkovni kaplan Nikolaj Žic. Sklonil se je k Jakobu, drugi so spoštljivo odstopili. Andrej je videl, kako je ranjenec s poslednjimi močmi krčevito pritiskal na ustnice kaplanov leseni križec. Z Njim, ki je trpel smrtno muke razpet na les križa, si je lajšal smrtni boj. Kmalu se je umiril, kaplan mu je zatisnil oči, mu obrisal mrtvaški pot s čela in vstal.

»Odšel je v kraje, kjer vlada ljubezen, ne pa sovraštvo in boj,« je dejal in odšel naprej po svoji dolžnosti, spravljajoč z Bogom prijatelja in sovražnika.

Andrej in tovariši so sneli čake. Blagor ti, Jakob, rešen si zemskih nadlog in bolečin!

A kaj sedaj? V daljavi besni boj z nezmanjšano silo, že je videti umikanje avstrijske armade. Ali naj pusti prijatelja, da ga bo sovražnik z drugimi vred zmetal v jarek in nespoštljivo zagrebel?!

Andrej se je naglo odločil. Prosil je Jakobova komarata, naj mu pomagata pri pokopu. V bližini so poiskali zatišno dolinico, v požgani vasi so našli nekaj orodja in kmalu je bil grob sredi zelene trate izkopan. Iz vej so urno naredili zasilno nosilnico. Grmenje topov z juga, ki ni prav nič pojenjalo, je mrtvemu Jakobu igralo pogrebno koračnico, ko so ga nesli in spustili v grob. Andrej je še enkrat pobožal njegov mili obraz, nato ga je pokrila gomila. Še dva murvina količa za preprost križ, zvezan s trtno vitico. Zbogom za vedno, nesrečni soldat Jakob!

4

*Zapustil bil zastavo je,
saj vem, po kom kopneč!*

(Simon Gregorčič)

Andrej se je vrnil k svoji stotniji.

Povsod okrog je bilo videti, kako se Sardinci zbirajo za nov napad. Med murvami, trtami in koruzo so se bleščali bajoneti v vročem popoldanskem soncu. Iznad Gardskega jezera se je više in više kopčil bel oblak, ki je spodaj bolj in bolj temnel. Huda ura bo!

Pri Solferinu je bil boj že odločen. Peti kor je zaustavljaval sovražni naval, dokler niso posegle v boj sveže francoske sile iz Milana in Alessandrije. Avstrijski poraz je bil sedaj neizbežen, začel se je umik. Tudi Benedek je dobil povelje, naj se umakne. S tem bi pa odprl Sardincem možnost, da sunejo v bok umikajoče se armade in jo popolnoma uničijo. Sklenil je, da se bo umaknil šele potem, ko se bo vsa ostala armada redno umaknila. Teža tega sklepa je pa spet padla na rame kranjskemu regimentu.

In tako je v poznih popoldanskih urah znova tekla kri naših fantov po gričkih okrog San Martina. Sem od Gardskega jezera je pribučal silovit vihar, da so po tleh padala drevesa, izruvana s koreninami. Prah, ki ga je dvigal veter, je tiščal v nos in usta ter slepil oči; v obraz je pljuskal dež in bila toča. Ko je vihar najhuje divjal, je sovražnik najbesneje naskakoval. Njemu je bilo lahko, ker je imel neurje za hrbtom; bil je tudi v sila veliki številčni premoči. Naši so se nekoliko umaknili, nato pa so naskočili z bajoneti in pognali Sardince iz izgubljenih postojank. To se je večkrat ponovilo, ker so sovražniku prihajale vedno nove sveže čete na pomoč in so znova in znova srdito napadali.

Proti večeru je nevihta ponehala, ne pa sovražni naskoki. Osmi kor je vzdržal vse, a s hudimi žrtvami; šele v mraku se je začel urejeno umikati, ko ni bilo več nevarnosti za obkolitev. Na vse načine so si Lahi sedaj prizadevali, da bi ga vsaj navidezno pognali v beg. A poveljnik Benedek je imel

zanje pripravljeno še eno presenečenje: Nenadno so vsi trobentači zatrobili znamenje za naskok in kranjski fantje so se s klicem »Hura!« kakor ploha usuli na presenečenega sovražnika. Temu zadnjemu najhujšemu naskoku se ni mogel nihče ustavljati. Daleč proti severovzhodu so podili Lahe. Nato so se umaknili.

Bojni hrum je potihnil.

Andrej je pretresen zaradi Jakobove smrti vse to doživljal kakor v sanjah in se podzavestno podrejal poveljem. Samemu sebi ni mogel verjeti, da je iz tega strašnega klanja in toče krogel odnesel celo kožo. Samo visoko čako je imel prestreljeno, tik pod cesarsko kokardo.

Umikali so se na smrt utrujeni. Že čez polnoč je bilo, ko so primarširali do reke Mincio. Tu se je vse zagatilo na prehodu čez most. Vojaki so nestrpno čakali ure in ure; vendar oddelkom, ki so bili spredaj, ni hotelo biti konca. Fantje, vsi hudo izmučeni, so posedli ob obrežju reke. Mnogo jih je med čakanjem zaspalo.

Andrej je strmel v bežeče valove. Premišljeval je marsikaj. Danes je doživel dan, ki ga ne bo pozabil. Zresnil ga je in za par let postaral. Ali naj se še naprej tako pretepa, kolje in ubija, ne vedoč za koga in za kaj. Prej ga je vezalo tovarištvo z Jakobom. Danes ga je pokrila laška zemljica. Nikogar več nima tu. Doma je pa ostala ona sama — Lucija ...

Ozrl se je proti severovzhodu, kjer so domači kraji. Dve živo migljajoči zvezdi tam si je zamislil kot njene oči. Kako se iskrijo in vabijo: Pridi, preljubi, od hrepenenja po tebi hiram, brez tebe mi ni živeti ... Ali je res tako? Ob slovesu je bila tako čudna, vsa zmedena in polna hudih slutenj ...

Naenkrat mu je šinilo v glavo: K njej mora, pogovoriti se mora z njo, ji pregnati hude misli. Saj je bila tako dobra deklica in se mu vendar ne bo izneverila sedaj, ko je nasilno odtrgan od nje. Če ga ljubi, bo tudi on našel moč v boju za srečo obeh. Mora, mora jo čimprej videti!

Bila je zelo temna noč. Sestradani in žejni soldati so se preklinjajoč prepirali sem in tja. Andrej se je neopazno ločil od svoje stotnije, pomešal se je v gnečo, ki ga je zanesla v njivo koruze. Bredel je po njej in nato še naprej med murvami in trtami v smeri ob reki navzgor. Kmalu je bil v popolni samoti ob obrežju reke. Na drugem bregu je nasad murv segal prav do reke. Za njim se je po ravnini razprostiral drugi in tako naprej vse tja do temno obraščenih gora. In venci gora se vlečejo na vzhod vse do kranjske dežele.

Andrej je uredil vse, kakor so ga naučili pri vojakih, kadar je treba v sili prekoračiti reko. Sezul je čevlje in gamaše in vse navezal na tornistro, katero si je pomaknil čisto za vrat. Tudi puško si je navezal počez. Le nekaj ni storil po predpisih: Snel je čako s cesarsko kokardo in jo treščil v reko. Zaplavala je proti jugu in z njo je odhajala cesarska oblast nad njim. Vedel je, da je prelomil cesarju dano prisego in da je kot begunec od bojnega bandera zapisan najhujšim kaznim, a je raje mislil na čar Lucijinih oči, ki ga je vabil iz daljave. Za njim mora, nobena stvar ga ne zadrži več.

Stopil je bos po produ in zabredel v vodo. Prijetno mu je hladila iz jezera prihajajoča mrzla voda utrujene in razgrete ude. Zaplaval je ... Obleka ga je močno ovirala pri plavanju in breme tornistre ga je tiščalo v vodo. Vendar se je z močnimi, umerjenimi zamahi krepkih rok zlahka obdržal na površju. Saj tok reke je bil čisto miren in počasen. Srce so mu prevzeli novi upi.

Bliže in bliže je bil varnemu zavetju gozda.

OPOMBE

1. Spia d'Italia — ogleduh Italije.
2. Stotnija — vojaška četa.
3. Kor — vojaški korpus.
4. Sardinci — do ustanovitve kraljevine Italije 1871 je obstajalo piemontsko-sardinsko kraljestvo
5. Komarat — vojni tovariš.

OPOMBA AVTORJA

Pričujoči sestavek OJ TA VOJAŠKI BOBEN je poglavje iz povesti ČETENCI, ki sem jo pisal v velikih počitnicah leta 1953 še kot študent slavistike. Ta preprosta ljudska povest naj bi prikazala utrip življenja majhne hribovske vasi v loškem pogorju (Četenci so prebivalci moje rojstne vasi Četena Ravan) med tako imenovanimi »laškimi vojnami« od 1848 do 1866 pa tudi usodo vaščanov, ki jih je zaneslo v svet (v vojsko, v šole ipd.). Na Laškem je padel brat mojega pradedca Jakob Dolenc.

V teh vojnah, ki so bile posledica prizadevanj za združitev Italije, je na avstrijski strani sodelovalo veliko slovenskih vojakov, ki so se pogumno vojskovali in mnogi tudi padli. O tem poje kar veliko ljudskih vojaških pesmi, v umetni književnosti pa je odmev teh vojn v povesti Frana Detele MALO ŽIVLJENJE, ki pa ne prikazuje bojev na fronti, in v Tavčarjevem CVETJU V JESENI kot pripoved starega Jakopina. In to je menda vse.

Za povest je bilo treba preštudirati kar veliko zgodovinskega gradiva, zato pa mi je do konca poletnih počitnic 1953 uspelo napisati povest komaj do polovice. Ker bi zaradi nadaljnjega pisanja trpel študij, čutil sem se pa tudi utrujenega, je delo ostalo nedokončano. Po dolgih letih sem ga spet vzel v roke in upam, da mi ga bo v primernem času uspelo dokončati in objaviti.